

Vibeforår i landbrugslandet, opdatering 2012.

Indhold:

Sammendrag

Min undersøgelse

Ankomst om foråret

Sådan ligger landet i marts

Vinterafgrøder og Viber

Vårafgrøder og Viber

Vejrforhold

Det moderne landbrug

Græs er mange ting

Byg er mange ting

Hvede

Andre afgrøder

Vibeforåret 2012

33+42=75

Jo vådere, jo Vibere...

Brandmandens lov gælder

også i naturen

Også DOF må på banen

Tab af kuld og prædation

18 anbefalinger til Vibevelværd

Kommentarer

Bilag

Kilder

Sammendrag

Jeg har for nu andet år i træk søgt at afdække Vibens forhold i det moderne landbrugsland, i 2012 gennem 53 besøg i yngletiden (i 2011 15 besøg). Jeg beskriver hvilke afgrøder viben vælger, når den endelig slår sig ned derude på markerne og hvilke faktorer, der kan tænkes at spille ind på fordelingen af Vibeparrene. Førhen var Viben en vidt udbredt ynglefugl i det danske agerland, men nu er Viben blevet sjælden, 3 ud af 4 Viber er forsvundet over de sidste 35 år. Mine undersøgelser har fundet sted vest for Svendborg og i et undersøgelsesområde på ca. 1800 ha, fandtes der kun Viber i 5-6 marker, dækkende et areal på mindre end 5 %. Det ser ud til, at Viben vender tilbage til de samme marker år efter år for at yngle, en Vibe forlader ikke, eller glemmer ikke sin mark. Æggene lægges på selve dyrkningsfladen, hvilket Viberne ser ud til at lykkes med, mens de få og temporært våde lavninger spiller en afgørende rolle som spisekammer for ungerne. Ud fra mine iagttagelser i felten, bringes en kvalificeret liste over initiativer, der kan være med til at styrke Vibens placering og antal ude på markerne, benævnt 18 anbefalinger til [Vibevelværd](#). Det er ganske få drifts- og forvaltningstiltag, der skal til for at gøre landbruget vibevenligt.

Som bilag beskrives Vibeforåret i oversigtsform med vægten lagt på Vibevelværd, landbrugsdrift og vejrforhold. Endelig beskrives de markblokke, der huser ynglende Viber hver for sig, så den enkelte gårdejer eller forpagter kan orientere sig om, hvad der kan sikre Viberne fremover på netop hans jorder.

Viber i leg en tidlig aprildag. Foto: Erik Thomsen.

Min undersøgelse

Jeg har i ynglesæsonen 2012, i lighed med året i forvejen, undersøgt Vibernes forhold i landbrugslandet vest for Svendborg. Det undersøgte område omfatter ca. 5000 ha typisk sydfynsk agerland med korn og græs(frø) som de dominerende markafgrøder.

Her ses markeret med rødt det område vest for Svendborg, hvor jeg har undersøgt Vibernes forekomst.

Mine Vibeoptællinger har i 2012 været hyppigere og mere finmaskede end året før, men data og konklusioner stort set er forblevet de samme. Det har vist sig, at Viberne påfaldende trofast har holdt sig til de samme 5-6 markblokke, jeg fandt dem ynglende i sidste år.

Alle observationer i 2012 er foruden kikkert også foretaget med teleskop, hvilket har muliggjort en præcis bestemmelse af Vibernes køn og dermed et udbygget fundament for mere nøjagtig bestandsvurdering. Se detaljeret [optællingsskema](#) for 2012. Herunder ses resultatet kort.

Markblok nr.	Markblok 1	Markblok 2	Markblok 3	Markblok 4	Markblok 5	Markblok 6	Ialt
Antal ynglepar	0-1	2-3	2-3	3	4	3	14-17

Oversigt over det skønnede/optalte antal ynglepar i 2012 ordnet efter markblokkene.

I løbet af ynglesæsonen (marts-juni) er der foretaget i alt 53 besøg ved de 6 markblokke, hvilket vil sige næsten hver anden dag, dette sammenlignet med 15 optællinger i 2011. Foruden optælling af Viber er der ved hvert besøg beskrevet vejr, markarbejde, afgrødeforhold og -højde. Øvrige fuglearter er noteret. De 6

markblokkes placering ses markeret på det følgende ortokort fra Grundkort Fyn. Jeg beskriver de enkelte markblokke i et separat notat, møntet på ejere og forpagtere. Her beskrives forholdene mere detaljeret.

Kort over undersøgelsesområdet med markering af 6 markblokke, hvor der fandtes ynglende Viber.

Mit selvbestaldede amatørprojekt udmærker sig således ved at være systematisk og ved at sammenholde Vibernes yngleforhold med en moderne og opdateret landbrugsdrift, der gennem den sidste generation dramatisk har ændret karakter hen imod større enheder, mere ensidig og produktionsoptimeret drift. Et stordriftslandbrug hvor krav fra 1) landmand til dyrkningseffektivitet, 2) vandmiljøplaner til vintergrønne marker og 3) EU's støtteregele om dyrkningskrav delvis har ensrettet, decimeret og tømt det åbne land for et naturligt forekommende plante-, dyre- og fugleliv. Hittidige undersøgelser ligger mange år tilbage, og i al beskedenhed tror jeg, at mine opdaterede registreringer kan bidrage med ny forståelse af det moderne landbrugs påvirkning på en af agerlandets karakterfugle, Viben.

Da landbrugslandet fylder 63 % af Danmarks areal (heraf 57 % under plov), vil de fugle, der er knyttet hertil i en omstillingsperiode med hurtig udvikling hen imod større enheder, brug af hjælpemidler (gift og gødning), driftsoplægninger, kort sagt produktionsoptimering, være under pres eller helt forsvinde fra det åbne land. Viben burde som en ud af 12 fugle optaget på den danske naturkanon være kendt af alle, fuglen er traditionelt blevet opfattet som karakterfugl i det åbne danske landskab, men efter en kraftig tilbagegang er den sørgelige kendsgerning, at Viben i store områder af Danmark (og dermed også på Sydfyn) i dag yngler spredt eller er forsvundet helt. Bestanden af åbentlandsfugle (22 arter) er samlet set gået tilbage med 31 % siden midt 70'erne, for Viben er tallet 75 %.

Åbentlandsfugle er tårnfalk, agerhøne, **vibe**, dobbeltbekkasin, sanglærke, landsvale, engpiber, gul vipstjert, hvid vipstjert, bynkefugl, stenpikker, sjagger, gærdesanger, tornsanger, rødrygget tornskade, råge, krage, skovspurv, stillits, tornirisk, gulspurv og bomlærke

Ankomst om foråret

Vibernes ankomst om foråret er vejrafhængig. De enkelte ynglepladser bliver besøgt og fyldt op over en periode på 10 dage, og det er påfaldende, at det er de samme ynglepladser, der år efter år opsøges. Her vises ankomsterne i 2012 for de 6 markblokke, som jeg i 2011 fandt ynglende Viber i.

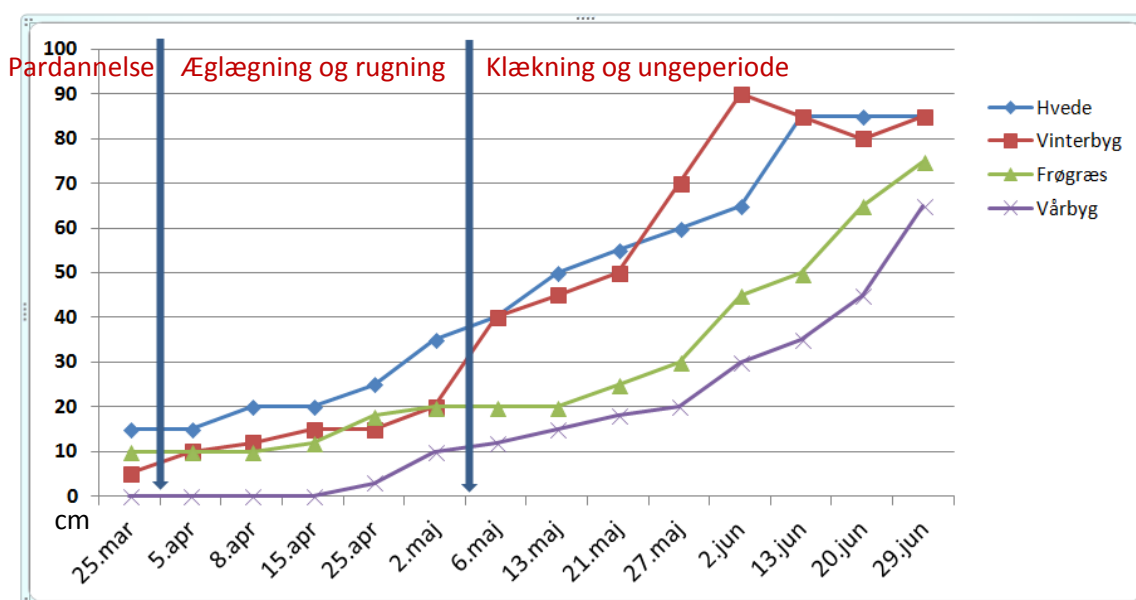
Markblok	M1	M 2	M3	M4	M5	M6
Dato	7/3	2/3	11/3	2/3	4/3	10/3
Antal	1	1	4	4	8	1

Sådan ligger landet i begyndelsen af marts

Viberne vender tilbage til et land, hvor store dele er dækket af vintergrønne afgrøder såsom, hvede, vinterbyg og græsmarker. Der har siden Vandmiljøplan II fra 1998, og senest revideret i 2004 været regler om, at mindst 65 % af jordbrugsvirksomhedernes areal skal være vintergrønne. Landskabet er altså tidligt i marts overvejende præget af ca. 5-10 cm høje, men stadig tynde kornafgrøder eller græsmarker. Her finder etableringen af territorier sted i løbet af måneden, de velkendte territorialkampe med parringsflugt og vibeskrig genlyder over markerne. En del Viber etablerer territorium på de stubmarker, der stadig henligger urørt og som omkring den 20. marts, eller senere når jorden er tjenlig, bliver pløjet, jordbehandlet og tilsæt med vårbyg, på Sydbyn ofte med græsudlæg.

Vinterafgrøder og Viber

Viben er en steppefugl, som ruger i åbne omgivelser, derfor er vegetationshøjden afgørende. I de vintergrønne marker er forholdene ret stabile, her færdes kun gyllevogne og giftsprøjter i fastlagte ruter. Vækstsæsonen er for hvede ca. 330 dage og for vinterbyg 20 dage kortere, om end afgrødehøjden om foråret i ynglesæsonen hurtigt tager til og når 20-35 cm på det tidspunkt, æggene klækker og ungerne skal føres rundt. Som det ses på diagrammet herunder over afgrødernes højde, vil markerne være uegnede til fødesøgning og færden rundt for små Vibeunger allerede fra begyndelsen af maj med en højde på 35 cm og derover, derfor opsøges de fugtige lavninger med mest føde (insekter, orme, snegle m.v.). Vibeunger bruger op til 5 timer dagligt til fødesøgning. Jo mindre føde, jo mere tid skal der bruges.

Højden på vinterafgrøderne hvede, vinterbyg og frøgræs i cm. Vårbyg er med for sammenligningens skyld.

På skemaet herunder vises Vibernes fordeling på afgrøder. Grell skriver i Fuglenes Danmark (1998), at Viben i agerlandet kan yngle i vårbyg, senere (2007) skriver han i "Det åbne land", at Viben i agerlandet

”næsten udelukkende yngler i majs- og roemarkers samt i visse andre vårafgrøder”. Mine undersøgelser modsiger denne påstand, idet vinterbyg, hvede og frøgræs alle er vinterafgrøder.

Afgrøde	Vårbyg	Vinterbyg	Hvede	Frøgræs/ubestemt	I alt
2011	6	4	6	0-2	16-18
2012	7-10	3	4		14-17

Vårafgrøder og Viber

Overfor disse trods alt stabile forhold, står de tumultariske forhold på markerne med vårafgrøder. Her vil Viberne ofte have etableret territorier på fjorgammel stub, måske endda have lagt æg og påbegyndt rugningen. Så går markarbejdet i gang. Hvis der har stået vand, drænes sandsynligvis, ellers pløjes stubben ned (og måske også de første reder), der jordbehandles og skabes såbed, så der endelig kan sås med efterfølgende tromling. Sommetider i løbet af en dag eller to, til andre tider foregår markarbejdet over længere tid, da jorden bliver tjenlig i forskelligt tempo.. Det er altså en fordel, hvis ændringen fra stub til nysået og tromlet mark går hurtigt, så freden kan sænke sig igen. Viberne må begynde forfra, og er det tidligt på sæsonen, kan det lykkes at få ungerne flyvefærdige i juni. Vækstsæsonen er for vårbyg ca. 140 dage, altså under 5 måneder. Vårbyg er eneste vårafgrøde i området.

Det viste sig, at april var den bedste måned at optælle Viberne, her ses de rugende fugle med nogen øvelse i den endnu ikke dominerende afgrøde. Også i enge anbefales april med de rugende fugle som optællingsmetode for at bestemme bestanden af Vibe.

Vejrforhold

Det er klart, at også vejret spiller en rolle, dels for jordarbejdet, dels for Vibernes ynglesucces. Her tænkes på frostvejr, regnmængder og varme til rugning og ungevelfærd.

Foråret og sommeren 2012 var præget af større nedbørsmængder en normalt. Således meddelte DCE den 17. oktober i et nyhedsbrev, at rigeligt med nedbør i forårs- og sommermånederne i 2012 fx gav våde enge i fuglereservatet Tipperne i Ringkøbing Fjord og skabte dermed et godt grundlag for de ynglende engfuglearter. Dette forhold kan dog ikke umiddelbart siges at være gældende for Svendborgområdet, eller for agerlandet for den sags skyld. Dræningsinitiativer i markblokkene i de senere år (også i foråret 2012) gjorde ikke lavningerne mere fugtige og velegnede som ungeopfostringsrefugier for Vibeparrene, se i øvrigt næste afsnit.

Det moderne landbrug

Det moderne landbrug har store markenheder, så driften kan foregå med store maskiner og blive rationelt og effektivt. Det gør Vibe vigtige fugtige lavninger til besværlige forhindringer, både ved jordbehandlingen, såningen, gødningen, sprøjtningen og endelig ved høst. Samtidig har tilskudsordningerne krævet, at hele markens areal skal dyrkes, derfor ses der ofte en efterbehandling med såning senere på sæsonen, når jorden er blevet tjenlig til markarbejdet. De store enheder indskrænker variationen og det overordnede indtryk er blevet mere monotont, med kun to-tre forskellige afgrøder i omdriften.

Græs er mange ting

Det moderne landbrug er også karakteriseret ved, at husdyrene (de steder, de stadig måtte findes) holdes inde hele året. Selv kreaturerne går nu ofte i stald. For græsarealerne betyder det, at stadig færre arealer ligger hen med vedvarende græs og langt større arealer er beslaglagt til græsensilage, en mere skadelig driftsform for det naturlige dyreliv, idet der tilføres gødning til hastig vækst,

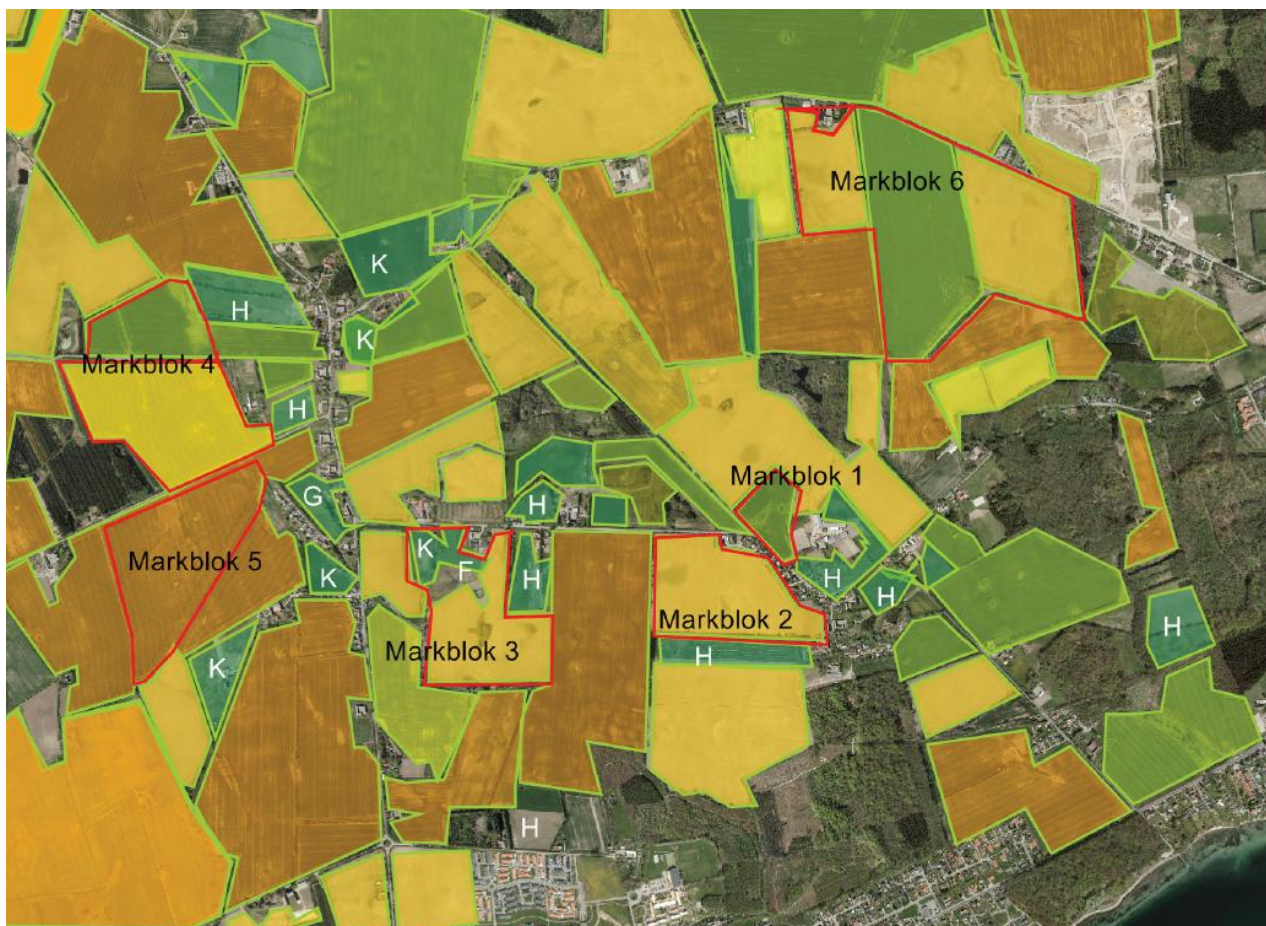

ensidigt artsvalg og hyppige afdrivninger med totale ødelæggelser til følge for de dyre- og fuglearter, der måtte have slået sig ned.

Grønne ørkner, hvor der tidligere var artsrige, afgræssede marker uden maskinel indflydelse. Græs er efterhånden blevet mange ting: ensilagegræs og wrap, høgræs, frøgræs og endelig i mindre omfang græs med dyr: kreaturer, får, heste og geder. Naturgræs. I Svendborgområdet er frøgræs blevet en hyppig afgrøde, der indgår i omdriften. Græsfrø er blevet en stor og lukrativ eksportafgrøde.

Byg er mange ting

Også byg er blevet mange ting for at differentiere kornavlens: Vinterbyg, som sås i september og derfor bidrager til vandmiljøplanernes krav til grønne vintermarker, men som også i foråret har et vækstforspring, der kan blive fatalt i forhold til Viberne ynglesæson. Vårbyg sås i marts/april med eller uden udlæg i form af græs eller kløver. For fuglelivet og dermed Viberne, kan jordbehandlingen ofte ske på et tidspunkt, hvor Viberne har påbegyndt æglægning og udrugning af æggene - reden går derfor tabt. Et nyt kuld bliver oftest lagt, da Viben er i stand til at lægge om, det kræver fred i redeomgivelserne de næste 33 dage (5 dage til æglægning og 28 dage til udrugning, se afsnittet senere), hvorefter æggene klækkes, og de redeflyende unger begynder fødesøgningen på et tidspunkt, hvor kornet står så højt og tæt, at deres eneste redning er at søge ud mod udyrkede partier i nærheden. Det er særlig skadeligt, hvis ikke hele jordbehandlingen med såning og efterfølgende tromling foregår i et hug. Så kan Viberne nemlig miste æggene flere gange.

Dyrkningskort over undersøgelsesområdet med de forskellige afgrøder markeret med farver: Gul=byg. orange=hvede. grøn=græs, Er der afgræsning, er dyrenes art noteret: K=kreaturer, H=heste, F=får og G=geder. Inde imellem alt dette ses bebyggelser, haver og skov. Markblokkene med ynglende Viber er markeret med røde linjer.

Hvede

Hvede sås altid om efteråret, omkring den 20. september, og bidrager således også til andelen af vintergrønne marker. Nye sorter giver et større udbytte, og hvede er således i de senere år blevet stadig mere udbredt som markafgrøde, den er forslugen og kræver mange hjælpemidler i form af gødning og sprøjtning. Ligesom vinterbyg står hveden med et vækstforspring når Viberne indfinder sig om foråret i marts. Når ungerne klækker omkring maj, vil hveden stå tæt og have en højde på ca. 35 cm, hvorfor ungerne er afhængige af, at der er nærliggende arealer til fødesøgning og opvækst.

Andre afgrøder

I de senere år er også raps og majs blevet hyppige afgrøder ud over landbrugslandet. I de to år, jeg har fulgt Viberne nær Svendborg, har majs kun været brugt som beskedne striber, plantet for vildtet og for at udligne markskel, så markerne kunne få en mere maskineffektiv fysisk form.

Anderledes stiller det sig med raps. Efter høst i 2012, er to af markblokkene blevet tilsået med raps. Jeg mangler altså endnu erfaring med afgrøden i vibesammenhæng, men det er en voldsom afgrøde, som allerede i efteråret når en højde af 30 cm og som i foråret vokser til et meterhøjt, tæt og ufremkommeligt plantedække, blottet for andet liv end under den korte blomstring i maj, hvor bierne søger til.

Vibehunnen ruger på en nysået mark med vårbyg, fotograferet den 27. april. Foto: Jørgen Dam.

Vibeforåret 2012

Jeg har i detaljer beskrevet et Vibeforår, eksemplificeret med foråret 2012 under overskriften Vibeforåret 2012, her er i 5-dagesperioder både beskrevet Vibernes dagligdag i yngletiden, men også to andre forhold af betydning for ynglesuccesen: markdrift og vejrforhold. Se [Bilag](#): Vibeforåret 2012.

33 + 42 = 75

Under denne lidt kryptiske overskrift, skjuler sig Vibens nøgletal for ynglesucces: Der går 33 dage med æglægning og rugning, fordelt på 5 dage til lægning af de 4 æg med en indskudt hviledag. Når kullet er fuldtalligt, påbegyndes rugningen, som tager ca. 28 dage. Ungerne klækkes og allerede samme dag forlader de reden, og ofte de nærmeste omgivelser. De næste 6 uger eller 42 dage forløber inden ungerne er flyvefærdige. I min undersøgelse forsvandt flere kuld uforklarligt og kunne ikke genfindes senere. Der er fra de 15-17 Vibepar i alt set 22 dununger i de 5-6 markblokke, de blev til 6 flyvefærdige unger, hvilket ikke er tilstrækkeligt til at holde bestanden ved lige. Undersøgelser andre steder viser, at hvert par i gennemsnit skal opfostre 1 flyvefærdig unge for at bestanden kan holdes på et stabilt niveau, se i øvrigt Optællings-skema 2012 og under de enkelte markblokke for yderligere konkretiseringer.

Jo vådere, jo vibere...

Eller rettere jo vådere, jo vibevenligere. Bag denne overskrift, som er et forsøg på at oversætte det ellers uoversættelige engelske udtryk "The wetter the better" gemmer der sig den helt uomgængelige kendsgerning, at adgangen for de ungeførende fugle til udyrkede, fredelige og frem for alt fugtige partier til opfostringen af ungerne er essentiel. Disse ekstensive partier bliver i disse år drænet væk i et uøhørt omfang, enten om foråret førend det egentlige markarbejde påbegyndes, eller efter høst førend vinterafgrøderne lægges i jorden. Alene i 2011 og 2012 har 4, måske 5 ud af de 6 markblokke været udsat for drænsbeholdelser i et omfang så der nu næsten ikke findes de Viberefugier tilbage, hvor ungerne kan vokse op. Når ungerne er klækket, opløses yngleterritoriet, og ungerne føres af forældrefuglene hen til disse temporært vandfyldte, fugtige lavninger, hvor der ikke er voldsom plantevækst og hvor fødesøgningsforhold er til stede. Jo kortere afstand, der skal tilbagelægges, desto sikrere. Jo større et fødesøgningsareal, desto større overlevelse. Der er undersøgelser, der har set på daglig vægttilvækst for ungerne. Ved klækningen vejer Vibeunger ca. 15 g, og mindst 130 g når de er flyvefærdige. I tekstboksen herunder vises uddrag fra Naturhistorisk Museums beskrivelse af Viben som Naturkanonart.

"Levesteder

Som ynglelokalitet foretrækker viben fugtige områder som enge og moser med lave urter og græsser. De største koncentrationer af ynglende viber findes i Vadehavsområdet, på Tipperne i Ringkøbing Fjord og i Vejlerne ved Limfjorden. Fødemængden varierer meget fra de fugtige enge til de dyrkede marker. Det ses bl.a. på ungernes vækst. Tilvæksten hos unger fra fugtige, afgræssede strandenge er på 5,2 g om dagen. På ferske enge er tilvæksten lidt lavere, 4,8 g, mens den på dyrkede marker er nede på 3 g om dagen. Jo større vægt, ungen opnår under den tidlige opvækst, des større chance har den for at overleve og blive voksen." I et tilfælde er tilvæksten målt til kun 0,6 g pr. dag. Her vil ungen dø af sult.

Jo større tilvækst, jo større overlevelse. I de undersøgte markblokke har der været en varierende tilgang til disse opfostringsarealer. Faktisk er flere kuld uforklarligt forsvundet fra yngleområdet, alle kuld decimeret i ungeantal, da forholdene er blevet Vibefjendtlige. Det er således også her i de 5-6 markblokke et spørgsmål, hvorvidt der også i fremtiden kan findes ynglende Viber. Heldigvis er der også et eksempel på det modsatte, nemlig i markblok 3, hvor der ligefrem blev etableret et nyt vandhul, gravet i et ekstensivt område umiddelbart i tilknytning til marker med ynglende Viber og tænkt sammen med afgræsning.

Jeg oplevede i markblok 2 noget, jeg aldrig før har set eller læst om. To kuld var klækket, disse fandt sammen og blev passet af alle fire forældrefugle. Således blev 6 knap ugegammle dununger den 13. maj set indenfor den samme m². Herefter sås ungerne desværre ikke mere. Det forhold, at fuglene (dununger og gamle) forsvinder fra området har været et af mine allerstørste mysterier, jeg har ikke kunnet afsløre hvorhen. Et andet ubesvaret spørgsmål har været: Hvad er det, der gør at nogle marker er Vibeterritorier år efter år, mens andre øjensynligt aldrig kommer på tale som yngleplads. Blandt andet derfor er afgrødekortet udarbejdet. I undersøgelsesområdet er de små afgræssede marker ikke Vibeland, selvom litteraturen og Vibernes forekomst andre steder burde tilsige det. Jeg ville gerne kunne isolere nogle

forhold, der bestemmer Vibens forekomst præcist. Det har været umuligt. Har der fra gammel tid været skov på stedet? Kan grundvandsspejlets højde forklare noget? Andet?
Det forekommer lidt som at løse cirkelns kvadratur. Mine undersøgelser giver ikke hele svaret.

Brandmandens lov gælder også i naturen

Givet er det imidlertid, at vi skal passe godt på Viberne, de steder, hvor de stadig er. Og hermed er vi ved essensen i brandmandens lov, som i højeste grad også gælder naturforvaltning, og herunder selvfølgelig initiativer til Vibens bedste.

Brandmandens lov

Brandmandens lov kan opsummeres til følgende tommelfingerregel:

1. Bevar det endnu uskadede
2. Reducer eventuelle skadelige påvirkninger
3. Genopret og udvid delvist ødelagte områder

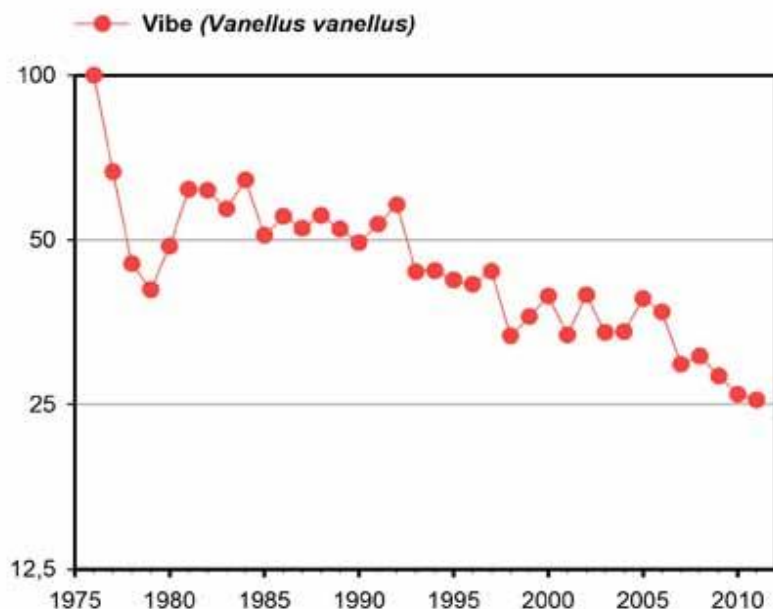
Loven bygger egentlig blot på sund fornuft, men sammenfatter enkelt og instruktivt biologers lange erfaring med, hvordan man bedst prioriterer indsatsen for at beskytte naturens mangfoldighed.

Først må man redde den natur, som endnu ikke er ødelagt.

Dernæst gælder det om at fjerne de negative påvirkninger fra den øvrige natur, der er under ødelæggelse.

Når tilstanden i den bestående natur er gunstig, kan det give mening at etablere ny natur.

Gennemførelse af Vibevenlige driftsformer må hurtigst muligt sættes i værk. Som det ses nedenfor, er vibebestanden de sidste 35 år er raslet ned, så tre ud af fire Viber er forsvundet i Danmark som helhed. Udviklingen eller måske snarere afviklingen er utvivlsomt er mest markant i landbrugslandet. Forhåbentlig

er vi ikke for sent ude, ihvertfald må der handles nu, altså mens der stadig er robuste bestande tilbage. Vi skal simpelthen straks have forbedret forholdene for de få fugle, der er tilbage derude på markerne, for som nævnt tidligere, så forlader Viben ikke sin eng eller mark, så der kan derfor næppe i øjeblikket blive tale om indvandring fra bedre vibemiljøer. Disse findes faktisk stort set heller ikke mere. Så vil vi Viberne, må vi 1) bevare gunstige forhold for dem i de marker, hvor de stadig findes (Brandmandens første lov).

Udviklingen i Vibebestanden er opgjort fra årlige punkttællinger. Første optællingsår var 1976 og er derfor sat til 100.

2) Indstille dræning og reducere andre skadelige forhold som sprøjtning og gødning (Brandmandens anden lov), så der kan komme flere vibeunger på vingerne. Det kan gøres billigt. Dernæst giver det 3) mening at satse på omkostningstunge naturgenopretningsprojekter (Brandmandens tredje lov). Omkring år 2000 blev Danmarks vibebestand estimeret til 30.000-45.000 par. Med den fortsatte nedtur (vist ovenfor) må bestanden i dag vurderes til blot at tælle højst 20.000.

Også DOF må mere på banen

Dansk Ornitologisk Forening har siden 1906 haft Viben som logofugl. Viben er foreningens signatur. Samtidig er Viben en højt profileret symbolfugl: Symbol på forårets komme og de forhåbninger, det bringer, men også nu på fuglelivets deroute ude i landbrugslandet. Et skæbnefællesskab Viben deler med fx Sanglærken og Agerhønen. Disse fugle må have hjælp. Ingen af de tre er endnu direkte truet som danske ynglefugle og der er ved en målrettet indsats gode muligheder for at hjælpe dem på fode også i landbrugslandet.

Vibens dramatiske bestandsnedgang gennem de sidste 35 år må erkendes. Der må udarbejdes en handleplan for dens overlevelse i lighed med den langsigtede handleplan for Agerhønen.

Hvorfor skal det altid være akut truede fuglearter, der har bevågenhed? Jeg tænker her på projektet "In Aid of Eight" (de 8 fokuserter under DATSY-projektet), som har min dybtfølte sympati, men fjøj Viben til og døb indsatsen om til "Nine in Need", hvis det absolut skal være engelsk, ellers "Ni i nød".

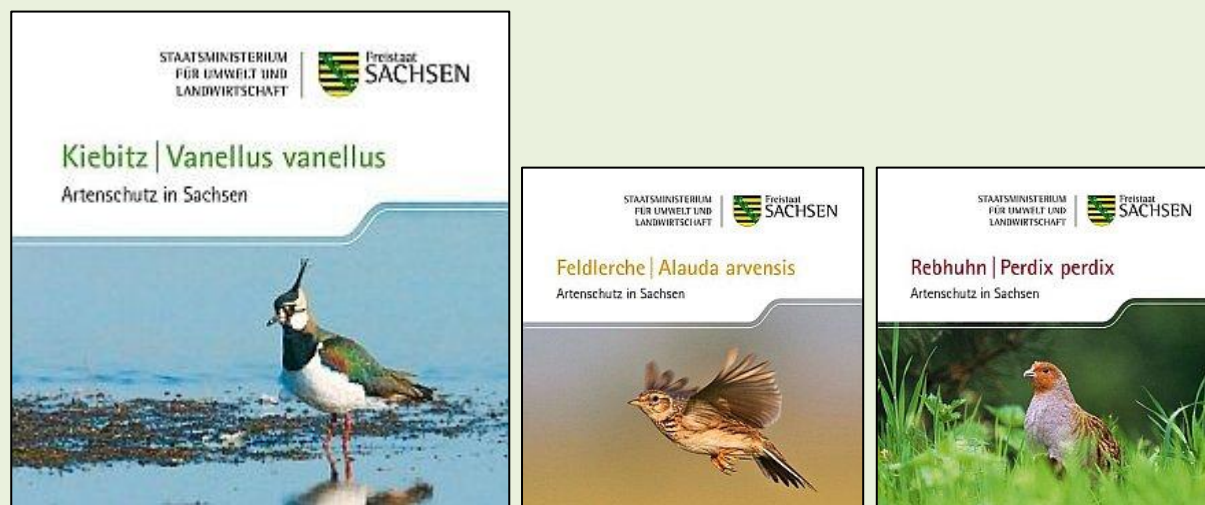
Nedgangen er ikke kun et dansk fænomen, man har for nylig på den europæiske røde liste givet Viben en sørgelig status som sårbar. I vort naboland Tyskland har flere delstater erkendt tingenes tilstand, her henvises eksemplet fra Sachsen med projektet nedenfor. På nedenstående internetadresse ses de nyeste opdateringer.

Artenschutz in Sachsen – das Bodenbrüterprojekt

Der Kiebitz, das Rebhuhn und die Feldlerche gehören zu einer Reihe von charakteristischen Vogelarten der offenen Feldflur, deren Bestände in jüngster Zeit stark zurückgegangen sind. Der Sächsische Landtag hat daraufhin beschlossen, ihren Schutz zu stärken.

Im Frühjahr 2009 startete der Freistaat Sachsen ein landesweites Schutzprojekt in mehreren Projektgebieten («Bodenbrüterprojekt»).

<http://www.gaea.de/userfiles/file/Downloads/Naturschutzseminar/2012-06-19%20Eilers%20Vogelschutz%20auf%20dem%20Acker.pdf>

Disse tre arter har fået hver deres lille 10x10 cm og 20 sider store brochure.

Her gives forslag til hvordan landbrugsdriften kan tilpasses, så disse tre arters forhold kan forbedres. Hvorfor gør vi ikke noget tilsvarende? Ud til alle landmænd med en dansk bearbejdning af dem! For vi har vel ikke her i Danmark opgivet at have ambitioner om, at der kan være en stor biologisk mangfoldighed i agerlandet?

Was macht der Kiebitz ohne Feuchtgebiete?

Her vises en plakat fra den tyske delstat Brandenburg. Også her er Viben symbolfugl for en natur, der efter ødelæggelse, nu skal genskabes.

Tab af kuld eller prædation

Der vil i løbet af en hel ynglesæson ske tab af hele kuld, enkeltæg eller unger. Afhængigt af, hvor Viben slår sig ned, vil denne efterstræbelse have forskellig årsag. Ligger reden i en kreaturafgræsset eng, vil æg gå tabt ved at kreaturer simpelthen træder reder i stykker. Er området derimod beliggende hvor rævebestanden er tæt, vil ræven have redeplyndringer på samvittigheden, men også kragefugle, måger og rovfugle kan tage æg og unger. Jeg har tit set Viber bortjage netop disse fugle med aggressiv adfærd og udfald ned mod fredsforstyrrelsen.

I takt med, at Viberne blive mere fåtallige, vil disse udfald blive mere halvhjertede, end hvis flere hanner deltager. Det er nemlig oftest hannerne, der fortager disse afværgedyninger mens hunnerne fortsætter rugningen.

I landbrugslandet vil begge disse to faktorer (trampen og plyndring) spille ind, men den største fare ligger nok i selve landbrugsdriften, hvor det især i det tidlige forår vil gå ud over reder i forbindelse med jordbehandlingen, når marken skal gøres til såbed. Mine undersøgelser har netop vist dette. En mark stod som stub og hele tre par Viber nåede at etablere territorier, få lagt æg og påbegynde rugningen inden

forårsplojningen gjorde det af med rederne. Et andet sted var der på en nyligt tilsået mark en forræderisk pause på næsten en måned, førend de nu 10 cm høje spirer i marken blev tromlet (for 2. gang) og de nu næsten udrugede æg atter blev ødelagt. Det sker så på et så sent tidspunkt, at endnu en omlægning af æggene kan være i fare for ikke at blive gennemført, og at forholdene ellers er forringede på dyrkningsfladen på grund af afgrødens højde enten ved æglægning, rugning eller måske specielt ved klækningen.

18 anbefalinger til Vibevelværd

Vil vi Viben (og de andre fugle ude i agerlandet), følger her 18 anbefalinger til Vibevelværd drift. De første 9 er på et mere overordnet plan da nøglen til flere fugle på markerne ligger i landbrugspolitikken.

1. Stop for den frie drænsret
2. Omlægning af landbrugsstøtten
3. De fugtige lavninger friholdes for normal drift
4. Der må etableres vegetationsstriber
5. Etabler nye Vibevinduer og lærkepletter i marken
6. Bearbejdningshyppigheden (sprøjtning) må ned
7. Flere dyr på græs
8. Mere vedvarende græs i landskabet
9. Oplysningsindsats overfor landmændene

De næste 9 er operationelle og beskriver de initiativer, den enkelte landmand umiddelbart kan sætte i værk.

10. Undlad dræning
11. Alt markarbejde om foråret (pløjning, jordbearbejdning, såning og tromling) bør udføres i et hug
12. Kør udenom de fugtige lavninger forår og sommer
13. Kør udenom Viberederne
14. Lav gerne en bræmme med lav vegetation udenom lavningerne
15. Lav gerne en forbindelseslinje i marken til lavningen
16. Undgå sprøjtning i nærheden af lavningen
17. Undgå gødningsudbringning nær lavningen
18. Benyt vårafgrøder i sædskiftet

Kommentarer

Der må selvfølgelig knyttes et par kommentarer til ovenstående 18 anbefalinger: Jeg lægger på sigt op til et opgør med den frie drænsret, således som den er formuleret i Vandløbsloven. Det er tid til at betale tilbage for landmanden, han må udvise større ærbødighed overfor naturens ret til at eksistere. Alt for længe har Viben måttet vige. Nu må der vises imødekommelse overfor de præmisser, Viben og de andre hjemmehørende fugle har for den natur, landmanden har inddraget, selvom han kun har haft den til låns. Vibevinduer og lærkepletter indgår nu, uanset om det er vandlidende lavninger i vinterafgrøderne, som tilladte foranstaltninger uden reduktion i enkeltbetalingen, men på sigt må etableringen af disse gøres tilskudsberettigede. Hermed slippes i øvrigt også for meget bøvl med jordbehandling og eftersåning af disse småarealer. For fuglene af vital betydning som fødegrundlag for ungekuld.

I efteråret kom det frem i statistik fra Miljøstyrelsen, at landmændene ikke levede op til kravene om at bringe behandlingshyppigheden ned på 1,7 i 2009, dvs. sprøjte sjældnere, det gik lige stik modsat, så i 2008 var den steget til næsten 3,3. Det viste sig endvidere, at midlerne var blevet mere giftige, så miljøbelastningen er fra 2007 til 2011 øget med 35 %.

Jeg er naturligvis indforstået med, at tidligere tiders ekstensive landbrug ikke kan bringes tilbage, men det tillod en væsentlig større grad af biologisk mangfoldighed end i dag. Først og fremmest på grund af at en

ekstensiv afgræsning tidligere var meget mere almindelig, og som i høj grad efterlignede de naturlige processer, derfor ønsket om at få flere dyr på græs og dermed også flere vedvarende græsarealer, hvor det naturlige dyreliv kan etablere sig.

For den enkelte landmand med Viber på sine jorder, er helt lavpraktiske og gratis initiativer at anbefale, nemlig at køre udenom Viberederne. Fra traktorens førerhus kan de let erkendes, ligesom det enkle budskab om at alt markarbejde foregår i et hug, så der blive fred på dyrkningsfladen den tid, hvor æggene skal ruges ud. Jeg har ivotrigt aldrig konstateret ynglende Viber i de etablerede sprøjtespor. Lavningerne og andre besværligt dyrkelige partier bør skånes i landbrugsdriften, dog må der gerne i tilknytning ryddes bare områder, som forbliver med lav vegetation gennem hele yngletiden.

Bilag:

Vibeforåret i 2012

Måned	Vibeforår	Markdrift	Vejret
Vinteren 2011/12 karakteriseres af 3 ord: varm (2°, normal 0,5°), våd (208 mm, normal 161 mm) og solrig (229 t, normal 155 t). For februar alene er karakteristikkene solrig og kold i perioder. Den første halvdel var under normaltemperaturen, den sidste halvdel over. Der var 18,8 frostdøgn (normal 19), der faldt på Fyn 24 mm nedbør.			
Marts 1-5 Optalt	Viberne ankom i de første dage af marts. De bedste territorier bliver formentlig besat først, derfor er ankomsttidspunktet forskelligt, men det spiller formentlig også ind, at hele styrken ikke vender tilbage til landet samtidig. Viben er jo en vejrtrækfugl. Fuglene ses gerne parvis	Markerne ligger hen i vintertilstand. Der er stubmarker fra sidste år, der endnu ikke er behandlet, der er vinterafgrøde (vinterbyg og hvede), der som grønne 5-10 cm høje afgrøder tager imod. Der er græsmarker, med ubetydelig græshøjde, der er bar pløjejord	
5-10	I den første tid står fuglene inaktive på jorden, skutter sig i det kolde vejr, en stor del af tiden går med at fouragere. Enkelte flokke drager forbi. Sådan bliver sekundære territorier besat. De fleste fugle ses i nærheden af fugtige lavninger, hvor fødegrundlaget sikkert er størst. Den første parringsflugt ses.	På dette tidspunkt er lavningerne fugtige eller ligefrem vandfyldte. Allerede på dette tidlige tidspunkt spredes kunstgødning på de vintergrønne marker når jorden kan bære. Afgrøder 5-10 cm.	Nattefrost. Tynd is på vand. Regn 7. marts
10-15	Territorialdannelse. Hyppige territoriale flyvninger. På jorden udvælges de bedste redeplaceringer. Hannen laver redeadfærd.	Efterhånden som markerne lysner begynder den første jordbehandling med harvning. I første omgang køres udenom de fugtige lavninger.	
15-20	Parsammenholdet cementeres. Der flyves territorialflugt. Viberne ses spredt på markerne.	De sidste drænsarbejder færdiggøres. Vinterafgrøder: 10 cm. Græs: 5-10 cm. Der gødes på markerne. På pløjemarkerne indledes jordbehandlingen.	
20-25	Viberne er meget synlige, ofte på vingerne og hannens velkendte remse lyder over landskabet. Pardannelsen er i fuld gang.	Jordbehandlingen på pløjejorden udføres i disse dage. Ofte ordnes det hele i et hug: Harvning, kultivering og såning.	
25-31	Fredsforstyrrelser jages på porten. De første æg lægges. Der ruges i stubmarken.	Det hele følges op af tromling, så markerne ligger flade hen som et stuegulv. I forbindelse med jordbehandlingen ødelægges alle de reder, der var anbragt i stubmarken.	Gns. temp. for marts 2,1°
Marts: Meget varm, meget tør og yderst solrig. Temperaturen var for Fyn på 5,8°, hvilket gjorde den til den 4. varmeste nogensinde (normal er 2,1°). Tør, nedbør for hele landet var 21 mm (mod normalt 46), for Fyn var			

nedbøren under 20 mm.			
April 1-5	Der går 5 døgn med at lægge et fuldtalligt kuld. De første Viber ruger. Har nogle valgt at slå sig ned på stubmarker, vil rede med æg gå tabt og et nyt kuld først blive lagt efter nogen tid i de nye omgivelser. Hunnerne ruger. De er meget synlige, når markerne er tromlet og vil være det de næste tre uger.	Muldvarpenes uregelmæssige gangsystemer taler sit tydelige sprog med skudhobene i de fladromlede marker. Vintersæden får sin første gyllebehandling, store spor lægges ned af de store maskiner. Markerne er nu helt tilsåede.	Koldt med nattefrost
5-10	Hunnen ruger. Under rugningen er Viberne umiddelbart ikke så aktive og dermed synlige mere. De rugende hunner kan genfindes ved hvert besøg. Redepladsen er ofte valgt på et sted med bar jord.	Den første vårbyg spirer. De lysegrønne klinger er kun få cm høje, står spredt og indtrykket af mest bar jord er fremtrædende.	Kolde nætter med frost i græsset
10-15	Hunnen ruger. Tælles i de vintergrønne marker førend kornet vokser for meget i højden og bliver for tæt. Hannen opholder sig i nærheden eller på en nærliggende lokalitet. De mange iagttagelser af hanner, tyder på at hunnerne ruger også selvom de ikke kan opdages.	Græsset vokser, og er nu op til 20 cm højt. Vårbyggen netop kommet op, er ca 3 cm højt og fylder ikke meget på den åbne mark. Vinterafgrøderne er nu op til 18 cm	Endelig varmere vejr
15-20	Tidspunktet er fint at optælle de rugende hunner på markerne med vårbyg. Tiden fordrives også med fjerpudsning.	Vinterafgrøderne er nu 20 cm høj, vårbyg er 8 cm. Det senest såede er 3-5 cm. Græs 15 cm.	Svage vinde
20-25	Hannerne står 40-60 m væk fra den rugende hun. Jager fjender på porten, hvis nødvendigt.	Sprøjtning	Regn
25-30	Mange udfald mod kragetøj. De viber, der ruger på vårbyg ruger stadig, men tromling på dette tidspunkt ødelægger ynglen, så nu kan de starter forfra. Det forklarer den megen aktivitet ude på markerne, hvor der ses territorialflugt igen.	Vårbyg 10 cm. De spæde spirer begynder at buske sig, så marken generelt ser mere grøn ud. Gødet på vårbyg	12°
April: Våd, men sol- og temperaturmæssig normal. Gennemsnitlig falder der 55 mm nedbør, men ved Svendborg var april 2012 tør, med under 40 mm regn.			
Maj 1-5	De første unger er nu klækket. Der ses få dage gamle pull. Bliver varmet af hunnen. Ungerne føres ned til fugtige lavninger, hvis der er sådanne.	Tromling af mark med vårbyg. Yderst uheldig, da viberne får ødelagt deres reder. Korn 12 cm. Vinterhvede 35 cm. Der har været eftersået med vårbyg i markblok 5, nu 3-5 cm.	Skiftende vejr
5-10	De endnu rugende hunner smider (tidsfordriv?) strå over skulder. Hanner løber rundt på må og få, standser for hver ca. 1 m. Forstyrrede par viser territorialadfærd, ♂ redeadfærd.	Sprøjtning. Græs er nu 20-25 cm højt. Kreaturer udsat i markblok 3.	Regn
10-15	Alle unger er nu klækket, ♀ er altid i nærheden, dvs. indenfor en afstand af 5 m. I markblok 2 sås 6 unger indenfor 1 m ² , de blev fulgt af 2♀. ♂ følger med på større afstand og jager fredsforstyrrelse væk. Ungerne føres rundt i marken, hvor det kan lade sig gøre.	Afgrøderne vokser (vinterbyg nu 50 cm), vårbyg op til 15 cm og frøgræs 25 cm), det ser ud til, at samtlige reder i år er i hvede eller byg, såvel vinter- som vårbyg.	Friske vinde
15-20	Yngleparrene med unger forsvinder fra markerne og søger mod lave områder med fremkommelighed og stabile forhold.	Rød Svingel bliver sprøjtet, det er nu 50 cm højt, rajgræs noget lavere, sprøjtes.	Sommer
20-25	Såfremt det første kuld er blevet ødelagt eller	Nu er de sidste fugtige partier i marken	Over 20°

	præderet, kan der stadig ses enkelte rugende (eller varmende) fugle. Kun den rugende fugls hoved er synligt i vegetationen.	tørret ind, og ukrudtet overtager. Vårbyg i markblok 6 øst sprøjtet.	
25-31	Denne periode er de voksne fugle ungeførende. Da vegetationen allerede er høj, skal der tålmodighed til for at opdage ungerne. De største unger er nu "Vibelignende"	Vårbyggen sprøjtes, er der lavninger, vil vegetationen der lide af sprøjtningens eftervirkninger. Vinterbyggen er skredet.	Sommervejr, 20°
<p>Maj: Varm, tør og solrig.</p> <p>Maj endte med en middeltemperatur på 12,1 °C på landsplan, hvilket er 1,3° C over 1961-90 normalen. I gennemsnit faldt der på landsplan 36 mm nedbør i maj. Det er hele 12 mm under normalen på 48 mm. På landsplan skinnede solen 252 timer i maj. Det er godt over normalen på 209 timer. Første halvdel af måneden var relativt kølig, våd og solfattig, men en uge med sommeragtige dage i anden halvdel af måneden, ændrede dog markant på regnskabet.</p> <p>Generelt for kalenderforåret (marts, april og maj): Varmere og mere solrigt end normalt, med et mindre underskud af nedbør. De tre måneder havde en middeltemperatur på 8,0 °C i gennemsnit for landet som helhed. Det er 1,8 °C over normalen beregnet på perioden 1961-90 (normal 6,2 °C), eller 0,7 °C over middelværdien for 2001-2010. Antal frostdøgn i foråret 2012 blev blot 9,6 døgn (normal 22), primært grundet den varme marts.</p>			
Juni 1-5	Vibeungerne i markblok 3 ses nu fouragerende i fårefoldens lave græsvækst. Fuglene gør ellers opmærksom på sig selv ved bortjagning af fjender, eller ved territorialflyvninger. Ungerne føres rundt, så fødereserverne kan udnyttes optimalt.	Frøgræs, rød svingel skrider. Den vedvarende afgræsning i fårefolden gør, at græshøjden er lav. En maskinstation ser på uddybning af en naturlig lavning. Vinterbyggen er 85 cm høj, mens hveden er 60 cm.	Kold begyndelse på juni
5-10	De fleste iagttagelser er overvågende ♂♂, ♀ færdes mere diskret og nærmere ungerne. Ynglefuglene jager krager væk. Der er tilløb til flokdannelse, vel fugle med mislykket ynglesæson.	Frøgræsset blomstrer. Der sprøjtes på vårbyggen, som stadig enkelte steder står tynd. Der er 16 kreaturer på engen i markblok 3.	Regn
10-15	Meget tid går med hvile og fjerpleje. De tidligst klækkede unger er nu flyvedygtige.	Vårbyggen ved at skride. Hveden skrider. Rajgræs blomstrer.	Køligt
15-20	Unge fra omlagte kuld er tidsmæssigt sat lidt tilbage, og de er endnu ikke flyvefærdige.	Vårbyggen skrider, har nu højden 40-50 cm. Hveden sprøjtes.	
20-25	Omkring Skt. Hans er Viberne ved at være forsvundet fra landbrugslandet. Enkelte sent klækkede unger vokser til og nærmer sig flyvefærdighed.	Frøgræsset når sin største højde, 75 cm. Der graves et vandhul i markblok 3, de tilstødende omgivelser står bare. Herefter er frøgræsset slået ned af regn.	Skybrud
25-30	De sidste unger bliver flyvedygtige og forsvinder ud til kysten, hvor Viberne samles i flok. Også indlandslokaliteter tiltrækker fuglene hvis der er føde og fremkommeligt. Det kan gælde for kyster i søerne, fx Brændegårdssøen.	Der er vand i det nygravede hul nær fårefolden. Vinterbyggens aks peger nu nedad, 70 cm. Balken med Vårbyg, der blev eftersået skrider i markblok 5. Vårbyg i markblok 6 er 65 cm.	Varmere vejr
<p>Juni: Juni 2012 blev kold, våd og solfattig.</p> <p>Juni 2012 fik en døgnmiddeltemperatur på blot 12,7 °C i gennemsnit for landet som helhed. Det er 1,5 °C under normalen beregnet på perioden 1961-90. I gennemsnit ud over landet faldt der 98 millimeter regn i juni 2012. Det er 43 millimeter eller 78 % over normalen. Der blev registreret flere dage med både kraftig regn og skybrud på lokaliteter rundt omkring i landet, Mest nedbør kom der på Fyn med 113 millimeter i gennemsnit (normal 52 millimeter). Svendborg-området blev ramt af skybrud</p>			

Optællingskema 2012

M/dato	Markblok 1	Markblok 2	Markblok 3	Markblok 4	Markblok 5	Markblok 6	Ialt	Par
2/3		1 r		4 r			5	
3/3		1 r					1	
4/3 T		1 r		4 pf	8 pf		13	
5/3					2 r		2	
7/3	1 r	3 r		2 pf	4 pf og r		11	
9/3	0	4 (2ra)	0	x	x	x	6+	
10/3 T	1 han	3 (3pf)	0	3 + 15 N	7 (1pf)	1	15	
11/3	0	6 (pf + r)	4 pf	2 r	8 (1pf, 1ra)	3	24	
14/3 T	0	3 (2pf, 1r)	0	4 (1pf)	5 (2pf, 3r)	2 (1pf, 1r)	14	
16/3	0	4 (1pf)	0	4	4 (spredt r)	4 (2pf, 2r)	16	
18/3 T	0	6 (spredt r)	0	4 (1pa,1 ra)	4 (1fu,1ra,2fu)	2	16	
20/3	0	2	0	3	5	2	12	
21/3 T	0	4 (1pf, 3r)	0	4	5 (2x2pf, 1f)	3(2pf,1r)	16	
23/3 T	0	6 (2pf)	0	6 (tf)	4 (1pf, 3r)	6 (3x2)	22	
25/3 T	1 kortvar.	4 r	0	4 (1 ruger)	5 (2♂, 3♀)	5 (2pf,3 r)	19	
27/3 T	0	3 (1pf,2r)	0	4 (1 ruger)	4 (2 ruger,2♂)	6 1 ra,5r)	18	
30/3 T	0	4 (1 ruger)	0	4 (2 ruger)	5 (1pf,2ra,3r)	7 (1ruger)	20	
2/4 T	0	4 (3 ruger)	0	5 (3 ruger)	7 (3 ruger)	6 (1 ruger)	22	10-12
3/4 T	0	4 (3 ruger)	0	5 (2 ruger)	6 (1 ruger,5r)	4 (3♂,1♀)	19	11
5/4 T	0	3 (1pf,2r)	0	2 (1 ruger)	4 (2 ruger)	5 (1 ruger)	19	
8/4 T	0	3 (2r,1ra)	2 (1r,1pf)	4 (1 ruger)	5 (3 ruger)	5	21	11-12
11/4 T	0	4 (1tf)	1♀ fu	3 (1 ruger)	4 (3 ruger)	4 (1 ruger)	16	10
13/4 T	1♀	4 (1 ruger,tf)	3 (pf,parring)	4 (2 ruger)	6 (4 ruger)	3 (1 ruger)	19	11-13
15/4 T	0	4 (1 ruger)	1 ♂	4 (1 ruger)	7 (4 ruger)	3 ♂	19	12
18/4 T	1♂	3 (2 ruger)	0	5 (1 ruger)	4 (3 ruger)	1 ♂	17	9-11
20/4 T	0	4 (2 ruger)	2 (♂ra,♀)	3 (1 ruger)	5 (3 ruger)	3 (1 ruger)	17	10
22/4 T	0	4 (2 ruger)	2 (♂ra, ♀)	3 (1 ruger)	5 (3 ruger)	3 (1 ruger)	17	10-11
25/4 T	0	4 (2 ruger)	2 (1 ruger)	4 uro	4 (3 ruger)	2 (1 ruger)	16	9
27/4 T	0	4 (1 ruger)	2 (1 ruger)	4:2 par,uro	4 (2 ruger)	4 (1 ruger)	18	11
29/4 T	0	3 (2 ruger)	4 (1 ruger) tf	3 (unger?)	1 (1♂ruger)	6 (1 ruger)	17	13?
2/5 T	0	2 (2 ruger)	5 (3♂,2♀)	6 (2 pull)	2 (+2 pull)	2 (♂, ♀)	17	11
4/5 T	0	2 (2 ruger)	5 (3♂,2♀)	2 (3 pull)	2 (♂,♀u)	0	12	11-12
6/5 T	0	4 (2 ruger)	4 (2♂,2♀)	2 (2 pull)	5 (2+3 pull)	0	16	10
9/5 T	0	2 (2 ruger)	4 (1 ruger)	4 (!+2 pull)	3 (2 pull)	0	14	
11/5 T	0	4 (2+3 pull)	4 (1 ruger)	1♂	3 (4+4 pull)	0	12	12
13/5 T	0	4 (2+4 pull)	5 (3♂pf,2♀)	2 (♂,♀)	1	0	12	12
21/5 T	0	0	2 (♂♀ ruger)	0	0	1	3	
23/5 T	0	0	5 (1♂4♀ 1ru)	4 (4 pull)	0	0	9	
25/5 T	0	0	7 (1 ruger)	2 (3 pull)	1♀ urolig	0	10	
27/5 T	0	0	5 (3♀,2♂)	2 (3 pull)	1♀ 1 stor pull	0	8	
28/5 T	0	0	5 (2♂,1♀+2)	2 (3 pull)	3 (1♀, 1 pull)	0	10	
30/5 T	0	0	4 (2 pull)	2 (2 pull)	1 (1♀, 1 pull)	0	7	
2/6 T	0	0	2 (2 pull)	2 (3 pull)	0	0	4	
5/6 T	0	0	9, 8♂,1♀	2 (+1 juv)	0	0	11	
6/6* T	0	0	8 (3♀, 5♂)	1 (+1 juv)	0	0	9	
8/6 *T	0	0	14 (1yp, 12r)	1♂	0	0	15	
10/6 T	0	0	6 (1yf, 5 r)	4 (♂♀ 1juv)	0	0	10	
13/6 T	0	0	2	1 (+1juv)	0	0	3	
16/6 T	0	0	4 r	1 (+1 juv)	0	0	5	
20/6 T	0	0	2 (+4 juv)	0	0	0	2	
22/6 T	0	0	0	0	0	0	0	
28/6 T	0	0	0	0	0	0	0	
29/6 T	0	0	0	0	0	0	0	

Forklaringer til forkortelserne: * = besøgt to gange samme dag. T = teleskop. r = rastende. pf = parringsflugt/territorialflugt. ra = redeadfærd. pa = parringsadfærd. fu = fouragerende. ♂ = han. ♀ = hun. pull = dununger (pullus). juv = stor unge (juvenil).

Kilder

Amstrup, Ole m. fl.: FOREKOMST AF YNGLEFUGLE I SKJERN ENGE PROJEKTOMRÅDE I 2011. Teknisk rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi 2012.

Clausen, P., Kahlert, J., Hounisen, J.P., Olsen, K., Bøgebjerg, E. & Kjeldsen, J.P. 2007: Tøndermarskens ynglefugle 2005-2006. Naturovervågning. Danmarks Miljøundersøgelser. 56 s. -Arbejdsrapport fra DMU nr. 238. <http://www.dmu.dk/Pub/AR238.pdf>

Clausen, P. & Kahlert, J. (red.) 2010: Ynglefugle i Tøndermarsken og Margrethe Kog 1975-2009. En analyse af udviklingen i fuglenes antal og fordeling med anbefalinger til forvaltningstiltag. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 206 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 778. <http://www.dmu.dk/Pub/FR778.pdf>

Effects of Mechanical Weed Control in Spring Cereals – Flora, Fauna and Economy. Ornithological aspects: Orbicon A/S (Bo Svenning Petersen). Danish Ministry of the Environment. 2007

En vibe forlader ikke sin eng. <http://www.dmu.dk/udgivelser/dmunyt/2007/8/kent/>

Fuglene i Danmark. Redigeret af Hans Meltofte og Jon Fjeldså. 2. udgave. Gyldendal 2002.

Grell, Michael: Det åbne land, Gyldendal 2007. Red. Kaj Sand-Iversen i serien Naturen i Danmark. Kapitel 13: Fugle.

Grell, Michael: Fuglenes Danmark. Dansk Ornitologisk Forening 1998.

[Heldbjerg, H., Lerche-Jørgensen, M. Overvågning af de almindelige fuglearter i Danmark 1975 - 2011. Årsrapport for Punkttællingsprojektet. Dansk Ornitologisk Forening](http://www.birdlife.org)<http://www.birdlife.org>

Weidling, Henrik: Vibens svanesang. Fugle og natur. 01/februar 2009 og www.dof.dk

Weidling, Henrik: Lærkeplet-forsøg 2012. Afrapportering 16.08. 12 DOF Vestjylland. http://www.dof.dk/sider/images/stories/naturpolitik/naturpolitik/dokumenter/laerkeplet_rapp.pdf

<http://www.arkive.org/lapwing/vanellus-vanellus/image-A17224.html>

<http://www.naturstyrelsen.dk/Naturoplevelser/naturkanon/>

<http://www.naturhistoriskmuseum.dk/naturlex/fugle/vibe/side.htm>

[Vanellus vanellus Artenschutz in Sachsen Das sächsische Bodenbrüterprojekt von charakteristischen Vogelarten der offenen Feldfur,...](http://www.birdlife.org)

[Udkast - Forvaltningsplan for agerhøne - borger.dk](https://bdkv2.borger.dk/Lovgivning/Hoeringsportalen/dl.aspx?hpId...)

Kun godt en måned er Viberne væk fra agerlandet. Allerede efter høst, billedet her er fra 21. august, vender de tilbage i flok for at fouragere på stubmarker og fugtige lavninger. Også her er Viben meget stedtrofast, idet de samme marker besøges år efter år. Foto: Gunnar Knudsen.